Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (septītā palāta)

2024. gada 20. jūnijā*

Satura rādītājs

I. Atbilstošās tiesību normas . . . 3

A. Savienības tiesības . . . 3

B. Bulgārijas tiesību akti . . . 5

II. Pirmstiesas procedūra . . . 9

III. Tiesvedība Tiesā . . . 10

IV. Par prasību . . . 12

A. Par pirmo iebildumu, kas attiecas uz īpaši aizsargājamu dabas teritoriju nenoteikšanu . . . 12

1. Lietas dalībnieku argumenti . . . 12

2. Tiesas vērtējums . . . 13

B. Par otro iebildumu, kas attiecas uz to, ka īpaši aizsargājamām dabas teritorijām nav noteikti detalizēti un specifiski aizsardzības mērķi . . . 14

1. Lietas dalībnieku argumenti . . . 14

2. Tiesas vērtējums . . . 17

C. Par trešo iebildumu, kas attiecas uz nepieciešamo aizsardzības pasākumus neizstrādāšanu . . . 19

1. Lietas dalībnieku argumenti . . . 19

2. Tiesas vērtējums . . . 21

D. Par ceturto iebildumu, kas attiecas uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkta nepareizu transponēšanu valsts tiesībās . . . 21

1. Lietas dalībnieku argumenti . . . 21

* Tiesvedības valoda – bulgāru.

2. Tiesas vērtējums 24

Par tiesāšanās izdevumiem 25

Valsts pienākumu neizpilde – Vide – Direktīva 92/43/EEK – Dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzība – 4. panta 4. punkts un 6. panta 1. punkts – Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju, aizsardzības mērķu un aizsardzības pasākumu nenoteikšana

Lietā C-85/22

par prasību sakarā ar pienākumu neizpildi atbilstoši LESD 258. pantam, ko 2022. gada 8. februārī cēlusi

Eiropas Komisija, ko pārstāv *C. Hermes* un *G. Koleva*, pārstāvji,

prasītāja,

pret

Bulgārijas Republiku, ko sākotnēji pārstāvēja *T. Mitova*, *E. Petranova* un *L. Zaharieva*, vēlāk – *T. Mitova* un *L. Zaharieva*, pārstāves,

atbildētāja,

TIESA (septītā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs F. Biltšens [*F. Biltgen*], tiesneši J. Pasers [*J. Passer*] un M. L. Arasteja Saūna [*M. L. Arastey Sahún*] (referente),

ģenerāladvokāte: T. Čapeta [*T. Ćapeta*],

sekretāre: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā pēc ģenerāladvokātes uzklausīšanas pieņemto lēmumu izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Prasības pieteikumā Eiropas Komisija lūdz Tiesu konstatēt, ka Bulgārijas Republika nav izpildījusi Padomes Direktīvas 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV 1992, L 206, 7. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Padomes 2013. gada 13. maija Direktīvu 2013/17/ES (OV 2013, L 158, 193. lpp.) (turpmāk tekstā – "Dzīvotņu direktīva"), 4. panta 4. punktā un 6. panta 1. punktā paredzētos pienākumus:

– cik vien iespējams īsā laikā, bet ne vēlāk kā sešos gados nenoteikdama par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām 194 no 229 Kopienā nozīmīgām teritorijām, kuras iekļautas ar Komisijas Lēmumu 2009/91/EK (2008. gada 12. decembris), ar ko atbilstīgi Padomes Direktīvai 92/43/EEK pieņem otro atjaunināto Kopienas nozīmes teritoriju sarakstu alpīnajam bioģeogrāfiskajam reģionam (OV 2009, L 43, 21. lpp.), Komisijas Lēmumu 2009/92/EK (2008. gada 12. decembris), ar ko atbilstīgi Padomes Direktīvai 92/43/EEK pieņem Kopienas nozīmes teritoriju sākotnējo sarakstu Melnās jūras bioģeogrāfiskajam reģionam (OV 2009, L 43, 59. lpp.), Komisijas Lēmumu 2009/93/EK (2008. gada 12. decembris), ar ko atbilstīgi Padomes Direktīvai 92/43/EEK pieņem Kopienas nozīmes teritoriju otro atjaunināto sarakstu kontinentālajam bioģeogrāfiskajam reģionam (OV 2009, L 43, 63. lpp.), kā arī ar Komisijas Īstenošanas lēmumu 2013/23/ES (2012. gada 16. novembris), ar kuru pieņem Kopienas nozīmes teritoriju sesto atjaunināto sarakstu kontinentālajam bioģeogrāfiskajam reģionam (OV 2013, L 24, 58. lpp.) izveidotajos sarakstos (turpmāk tekstā visas kopā – "attiecīgās Kopienā nozīmīgas teritorijas";

– sistemātiski un pastāvīgi nenosakot detalizētus un specifiskus aizsardzības mērķus attiecīgajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām;

– sistemātiski un pastāvīgi neveicot vajadzīgos aizsardzības pasākumus, kas atbilst Dzīvotņu direktīvas I pielikumā minēto dabisko dzīvotņu veidu un šīs direktīvas II pielikumā minēto sugu ekoloģiskajām prasībām; un

– pareizi netransponējot valsts tiesībās Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktu.

I. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

2 Dzīvotņu direktīvas trešajā un astotajā apsvērumā ir noteikts:

"tā kā šīs direktīvas galvenais mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, ņemot vērā ekonomiskās, sociālās, kultūras un reģionālās prasības, šī direktīva palīdz sasniegt vispārīgo mērķi par noturīgu attīstību; tā kā, lai saglabātu šādu bioloģisko daudzveidību, dažos gadījumos var būt vajadzīga cilvēka darbība vai tās veicināšana;

[..]

tā kā visās noteiktajās teritorijās ir lietderīgi vajadzīgos pasākumus ieviest, ņemot vērā izvirzītos saglabāšanas mērķus".

3 Šīs direktīvas 3. panta 1. un 2. punktā ir paredzēts:

"1. Izveido saskaņotu Eiropas ekoloģisko tīklu, kurā apvienotas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas un kura nosaukums ir *Natura 2000*. Šo tīklu, ko veido I pielikumā uzskaitīto dabisko dzīvotņu veidu un II pielikumā uzskaitīto sugu dzīvotņu teritorijas, izmanto, lai minētos dabisko dzīvotņu veidus un sugu dzīvotnes saglabātu vai attiecīgā gadījumā atjaunotu to labvēlīgo aizsardzības statusu dabiskās izplatības areālā.

Natura 2000 tīkls iekļauj īpaši aizsargājamās teritorijas, ko dalībvalstis klasificējušas, ievērojot [Padomes 1979. gada 2. aprīļa] Direktīvu 79/409/EEK [par savvaļas putnu aizsardzību (OV 1979, L 103, 1. lpp.)].

2. Dalībvalsts iesaistīšanās *Natura 2000* tīkla izveidē ir proporcionāla tam, kādā mērā tās teritorijā ir pārstāvēti 1. punktā minētie dabisko dzīvotņu veidi un sugu dzīvotnes. Tāpēc dalībvalstis saskaņā ar 4. pantu nosaka īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, ņemot vērā 1. punktā izklāstītos mērķus."

4 Minētās direktīvas 4. pantā ir noteikts:

"1. Pamatojoties uz III pielikumā (1. posms) izklāstītajiem kritērijiem un attiecīgo zinātnisko informāciju, katra dalībvalsts piedāvā teritoriju sarakstu, tajā norādot, kuri I pielikuma dabisko dzīvotņu veidi un kuras II pielikuma sugas, kas ir vietējās sugas tās teritorijā, sastopamas minētajās teritorijās. Attiecībā uz dzīvnieku sugām ar plašu izplatības areālu šīs teritorijas ir minēto sugu dabiskās izplatības areālu vietas, kurām raksturīgie fizikālie vai bioloģiskie faktori ir svarīgi, lai šo sugu īpatņi varētu dzīvot un vairoties. Attiecībā uz ūdens dzīvnieku sugām ar plašu izplatības areālu šādas teritorijas ierosina paredzēt vienīgi tad, ja iespējams skaidri noteikt vietu, kurai raksturīgie fizikālie un bioloģiskie faktori ir svarīgi, lai minēto sugu īpatņi varētu dzīvot un vairoties. Attiecīgā gadījumā dalībvalstis ierosina pielāgot sarakstu, ņemot vērā 11. pantā minēto uzraudzības pasākumu rezultātus.

Trīs gados pēc šīs direktīvas izziņošanas sarakstu nosūta Komisijai, pievienojot informāciju par katru no teritorijām. Šajā informācijā iekļauj teritorijas karti, nosaukumu, atrašanās vietu, platību un datus, kas izriet no III pielikumā (1. posms) noteikto kritēriju piemērošanas un ko iesniedz formā, kuru Komisija nosaka saskaņā ar 21. pantā paredzēto procedūru.

2. Pamatojoties uz III pielikumā (2. posms) izklāstītajiem kritērijiem un ņemot vērā gan dalījumu deviņi bioģeogrāfiskajos rajonos, kas minēti 1. panta c) punkta iii) apakšpunktā, gan visu 2. panta 1. punktā minēto teritoriju, Komisija pēc vienošanās ar katru dalībvalsti sagatavo Kopienā nozīmīgo teritoriju saraksta projektu, kura pamatā ir dalībvalstu saraksti un kurā norāda teritorijas, kur sastopami viens vai vairāki prioritārie dabisko dzīvotņu veidi vai prioritārās sugas.

Dalībvalstis, kurās teritorijas ar vienu vai vairākiem prioritārajiem dabisko dzīvotņu veidiem un prioritārajām sugām veido vairāk nekā 5 % no valsts teritorijas, pēc vienošanās ar Komisiju var prasīt elastīgāku III pielikumā (2. posms) uzskaitīto kritēriju piemērošanu, izraugoties visas Kopienā nozīmīgās teritorijas, kas ir šajā valstī.

Kopienā nozīmīgo izraudzīto teritoriju sarakstu, kurā norādītas vietas, kur atrodams viens vai vairāki prioritārie dabisko dzīvotņu veidi vai prioritārās sugas, pieņem Komisija saskaņā ar 21. pantā paredzēto procedūru.

3. Sarakstu, kas minēts 2. punktā, izveido sešos gados pēc šīs direktīvas izziņošanas.

4. Tiklīdz Kopienā nozīmīga teritorija ir apstiprināta saskaņā ar 2. punktā paredzēto procedūru, attiecīgā dalībvalsts cik vien iespējams īsā laikā, bet ne vēlāk kā sešos gados piešķir minētajai teritorijai īpaši aizsargājamas dabas teritorijas statusu, nosakot prioritātes saskaņā ar attiecīgo teritoriju nozīmīgumu I pielikuma dabisko dzīvotņu veidu vai II pielikuma sugu saglabāšanā vai atjaunošanā tām labvēlīgā aizsardzības statusā un teritoriju nozīmīgumu *Natura 2000* tīkla vienotībā, kā arī saskaņā ar noplicināšanās vai bojā ejas draudiem, kam pakļautas šīs teritorijas.

5. Tiklīdz teritoriju iekļauj 2. punkta trešajā daļā minētajā sarakstā, uz to attiecas 6. panta 2., 3. un 4. punkts."

5 Saskaņā ar šīs pašas direktīvas 6. panta 1. un 3. punktu:

"1. Attiecībā uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām dalībvalstis nosaka vajadzīgos aizsardzības pasākumus, attiecīgā gadījumā tajos iekļaujot atbilstīgus apsaimniekošanas plānus, kas izstrādāti īpaši šīm teritorijām vai iekļauti citos attīstības plānos, kā arī atbilstīgus normatīvus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus, kuri atbilst šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko dzīvotņu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām.

2. Dalībvalstis veic attiecīgus pasākumus, lai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās novērstu dabisko dzīvotņu un sugu dzīvotņu noplicināšanos, kā arī lai novērstu traucējumu, kas skar sugas, kuru dēļ noteikta attiecīgā teritorija, ja šāds traucējums varētu būt nozīmīgs attiecībā uz šīs direktīvas mērķiem.

3. Visos plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju, attiecīgi [pienācīgi] izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Ņemot vērā novērtējuma atzinumus par ietekmi uz minēto teritoriju un saskaņā ar 4. punkta noteikumiem, kompetentā valsts iestāde piekrīt plāna vai projekta īstenošanai tikai tad, ja tā ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība, un vajadzības gadījumā noskaidrojusi plašas sabiedrības viedokli."

B. Bulgārijas tiesību akti

6 *Zakon za biologichnoto raznoobrazie* (Likums par bioloģisko daudzveidību; 2002. gada 9. augusta DV Nr. 77) redakcijā, kas piemērojama šīs lietas faktiem (turpmāk tekstā – "*ZBR*"), 8. pantā ir paredzēts:

"(1) Vides un ūdeņu ministrija veic to dokumentu izpēti, novērtēšanu un sagatavošanu, kuri attiecas uz 7. pantā minētajām teritorijām un kuri ietver:

1. nosaukumu;

2. aizsargājamās teritorijas objektu un aizsardzības mērķus;

4. aizpildītas standarta veidlapas ar datiem un novērtējumiem;

5. kartogrāfiskus materiālus un aizsargātās teritorijas robežu koordinātu informāciju.

(2) Valsts struktūras un sabiedriskas un zinātniskas organizācijas var iesniegt priekšlikumus par izpētes objektiem saskaņā ar 1. punktu.

(3) Lauksaimniecības, pārtikas un mežu ministrija, Mežu izpildaģentūra, ģeodēzijas, kartogrāfijas un kadastra aģentūra, kā arī pašvaldības dara pieejamus Vides un ūdeņu ministrijai 1. punkta 5. apakšpunktā minētos datus pret atlīdzību tikai par izdevumiem, kas radušies saistībā ar attiecīgo dokumentu kopijām.

(4) Vides un ūdeņu ministrija ar sludinājumu, kas publicēts tās tīmekļa vietnē un vismaz vienā dienas laikrakstā, informē sabiedrību un organizācijas, kuras ir atbildīgas par 2. punktā paredzētā pētījuma veikšanu."

7 *ZBR* 12. pantā ir noteikts:

"(1) Vides un ūdeņu ministrija sagatavo rīkojuma projektu par katras aizsargājamās teritorijas noteikšanu, kas iekļauta 10. panta 4. punktā minētajā sarakstā.

(2) Rīkojuma projektā, kas minēts 1. punktā, norāda:

1. tā pieņemšanas pamatojumu;

2. aizsargājamās teritorijas nosaukumu un atrašanās vietu;

3. aizsargājamās teritorijas objektu un mērķus;

4. kopējo platību, kā arī aizsargājamā teritorijā esošo īpašumu aprakstu un/vai aizsargātās teritorijas robežu koordinātu informāciju;

5. tādu darbību aizliegumus vai ierobežojumus, kas ir pretrunā aizsargājamās teritorijas aizsardzības mērķiem.

(3) Vides un ūdeņu ministrija informē sabiedrību par sagatavoto rīkojuma projektu ar paziņojumu, kurš publicēts vismaz vienā dienas laikrakstā un tās tīmekļa vietnē. Paziņojumā norāda, kur un ar kādiem nosacījumiem var iepazīties ar rīkojuma projekta pilnu tekstu.

(4) Rīkojuma projekta pilns teksts tiek publicēts Vides un ūdeņu ministrijas tīmekļa vietnē, un tas ir pieejams to reģionālo vides un ūdeņu inspekciju administratīvajās ēkās, kuru teritoriālajā jurisdikcijā atrodas aizsargājamā teritorija.

(5) Viena mēneša laikā pēc 3. punktā minētā paziņojuma ieinteresētās personas var rakstveidā iesniegt vides un ūdeņu ministram apsvērumus, iebildumus un priekšlikumus par rīkojuma projektu, kas attiecas tikai uz 2. punkta 5. apakšpunktā minētajiem aizliegumiem vai ierobežojumiem.

(6) Viena mēneša laikā pēc 5. punktā paredzētā termiņa beigām vides un ūdeņu ministrs pieņem galīgo lēmumu par sniegtajiem apsvērumiem, iebildumiem un priekšlikumiem un izdod rīkojumu par attiecīgās aizsargājamās teritorijas noteikšanu.

(7) Šā panta 6. punktā minētais rīkojums ir galīgs un nav pārsūdzams."

8 *ZBR* 19. pants ir izteikts šādi:

"(1) Ja pastāv 10. panta 2. punktā minētajā sarakstā iekļauto teritoriju noplicināšanas risks pirms to noteikšanas par aizsargājamām teritorijām, vides un ūdeņu ministrs ar *Oficiālajā Vēstnesī* publicētu rīkojumu aizliedz vai ierobežo šajās teritorijās noteiktas darbības uz laiku, kas nepārsniedz divus gadus, izņemot teritorijas, kuras ir nodotas valsts aizsardzības un bruņoto spēku rīcībā.

(2) Par 1. punktā minēto rīkojumu celta prasība neaptur tā izpildi."

9 *ZBR* 27. pants ir formulēts šādi:

"Attiecībā uz 3. panta 1. punkta 1. apakšpunktā minētajām aizsargājamām teritorijām var izstrādāt apsaimniekošanas plānus."

10 *ZBR* 29. pantā ir paredzēts:

"(1) 27. pantā minētajos apsaimniekošanas plānos ir paredzēti pasākumi, lai novērstu dabisko dzīvotņu veidu un sugu dzīvotņu noplicināšanos, kā arī to sugu apdraudēšanu un traucēšanu, kuru aizsardzībai ir noteiktas attiecīgās teritorijas.

(2) Šā panta 1. punktā minētie pasākumi ietver:

1. tādu darbību aizliegumu vai ierobežošanu, kas ir pretrunā attiecīgo aizsargājamo teritoriju aizsardzības prasībām;

2. preventīvas darbības, kuru mērķis ir izvairīties no paredzamiem nelabvēlīgiem notikumiem;

3. atbalsta, vadlīniju sniegšanas un regulēšanas darbības;

4. dzīvnieku un augu sugu vai sugu populāciju dabisko dzīvotņu un dzīvotņu atjaunošanu;

5. zinātnisko pētījumu, izglītojošu un uzraudzības pasākumu veikšanu.

(3) Nosakot 2. punktā minētos pasākumus, ciktāl iespējams, ņem vērā šādus elementus:

1. reģionālās un vietējās īpatnības, izņemot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas īpatnības, kā arī sabiedrības prasības;

2. atjaunīgu resursu ilgtspējīga izmantošana.

(4) Aizsargājamās teritorijās, kurām paredzēts līdzfinansējums saskaņā ar 10. panta 6. punktu un attiecībā uz kurām ir noteikti pasākumi saskaņā ar 1. punktu, bet kuru īstenošana atlikta līdzfinansējuma kavēšanās dēļ, nepiemēro nekādus jaunus pasākumus, kas varētu izraisīt attiecīgās aizsargājamās teritorijas noplicināšanos."

11 *ZBR* 30. pantā ir noteikts:

"(1) Attīstības plāniem, meža teritoriju attīstības reģionālajiem plāniem, meža plāniem un programmām, valsts un reģionālajām programmām, kas izstrādātas saskaņā ar citiem tiesību

aktiem, jāatbilst 12. panta 6. punktā, 16. panta 4. punktā minētajiem rīkojumiem un 29. pantā minētajiem pasākumiem.

(2) Lai nodrošinātu saikni starp aizsargājamām teritorijām, 1. punktā minētie plāni un projekti ietver pasākumus un darbības ainavu elementu aizsardzībai, kas, pamatojoties uz to lineāro un pastāvīgo struktūru vai ar savienotājfunkciju, ir svarīgi migrācijai, ģeogrāfiskajai izplatībai un augu un dzīvnieku sugu un populāciju ģenētiskai apmaiņai."

12 *ZBR* 35. pants ir izteikts šādi:

"Bulgārijas Republikas savvaļas augu, dzīvnieku un sēņu sugas to dabiskajā vidē aizsargā:

1. saglabājot dzīvotnes valsts ekoloģiskajā tīklā;

2. piemērojot sugai reglamentētas aizsardzības vai lietošanas režīmu;

3. uzturot vai atjaujot dzīvotnes apstākļus saskaņā ar attiecīgo sugu ekoloģiskajām prasībām;

4. izstrādājot un īstenojot rīcības plānus attiecībā uz sugām ar atšķirīgu apdraudējuma līmeni;

5. atkārtoti introducējot izzudušas sugas un atjaunojot retu un apdraudēto sugu populācijas;

6. kontrolējot un regulējot svešzemju sugas, kuras apzināti vai nejauši ir vai var tikt introducētas savvaļā un kuras apdraud vietējās sugas."

13 *ZBR* 115. pants ir formulēts šādi:

"(1) Vides un ūdeņu ministrs:

1. īsteno valsts politiku bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai un uzturēšanai;

[..]

4. izveido un pārvalda valsts ekoloģisko tīklu;

[..]

6. koordinē citu ministriju, departamentu, pašvaldību, sabiedrisko organizāciju, zinātnisko un akadēmisko institūtu darbības bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas jomā;

7. organizē valsts ekoloģiskajā tīklā iekļauto zemes, meža teritoriju un ūdensobjektu īpašnieku vai lietotāju darbību kontroli;

[..]

9. izstrādā un īsteno mehānismus, lai veicinātu īpašnieku vai lietotāju, nevalstisko organizāciju, asociāciju un citu darbību bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, uzturēšanai un atjaunošanai;

[..]."

14 *ZBR* 118. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Lauksaimniecības, pārtikas un mežu ministrija, Reģionālās attīstības un publisko būvdarbu ministrija un citas valsts iestādes un to apakšstruktūras, kā arī pašvaldības atbilstoši savai kompetencei:

1. īsteno bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas darbības;

2. integrē bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un bioloģisko resursu ilgtspējīgu pārvaldību visos attiecīgās nozares plānos, projektos, programmās, politikās un stratēģijās, galvenokārt iekļaujot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas darbības saskaņā ar šajā likumā noteiktajām prioritātēm, valsts stratēģiju un valsts bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas plānu;

[..]."

15 *ZBR* 119. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Vides un ūdeņu ministrija, Lauksaimniecības, pārtikas un mežu ministrija, pašvaldības, kā arī fiziskas un juridiskas personas – valsts ekoloģiskā tīkla meža teritoriju, zemes un ūdensobjektu īpašnieki un lietotāji nodrošina to apsaimniekošanu un aizsardzību saskaņā ar šī likuma un citu speciālo likumu noteikumiem."

II. Pirmstiesas procedūra

16 Ar Lēmumiem 2009/91, 2009/92 un 2009/93, kā arī ar Īstenošanas lēmumu 2013/23 Komisija izveidoja Kopienas nozīmes teritoriju sarakstus alpīnajam, Melnās jūras un kontinentālajam bioģeogrāfiskajam reģionam. Šie saraksti tika atjaunināti ar Komisijas Īstenošanas lēmumu (ES) 2015/2375 (2015. gada 26. novembris), ar kuru pieņem trešo atjaunināto Melnās jūras bioģeogrāfiskā reģiona Kopienā nozīmīgo teritoriju sarakstu (OV 2015, L 338, 938. lpp.), kā arī ar Komisijas Īstenošanas lēmumu (ES) 2018/43 (2017. gada 12. decembris), ar kuru pieņem vienpadsmito atjaunināto kontinentālā bioģeogrāfiskā reģiona Kopienā nozīmīgo teritoriju sarakstu (OV 2018, L 15, 397. lpp.).

17 Sešu gadu termiņš šo teritoriju noteikšanai par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktu beidzās 2014. gada 12. decembrī attiecībā uz Lēmumos 2009/91, 2009/92 un 2009/93 minētajām teritorijām, kā arī 2018. gada 16. novembrī attiecībā uz teritorijām, uz kurām attiecas Īstenošanas lēmums 2013/23.

18 Ar 2016. gada 5. oktobra vēstuli Komisija aicināja Bulgārijas Republiku paziņot tai par pasākumiem, kas veikti, lai saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktu noteiktu Kopienā nozīmīgas teritorijas par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un noteiktu vajadzīgos aizsardzības pasākumus saskaņā ar šīs direktīvas 6. panta 1. punktu.

19 Ņemot vērā Bulgārijas 2016. gada 14. decembra atbildi, Komisija uzskatīja, ka šī dalībvalsts nav izpildījusi iepriekš minētajās tiesību normās paredzētos pienākumus, un 2019. gada 25. janvārī tai nosūtīja brīdinājuma vēstuli.

20 Bulgārijas iestādes 2019. gada 21. maija atbildē uz šo brīdinājuma vēstuli detalizēti izklāstīja jauno pieeju, kas pieņemta aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanai *Natura 2000* ietvaros. Šajā ziņā šīs iestādes norādīja, ka tiek izstrādāts dokuments, lai noteiktu metodi šo teritoriju aizsardzības mērķu noteikšanai.

21 2020. gada 18. maijā šīs iestādes informēja Komisiju jo īpaši par progresu, kas panākts, izstrādājot šo dokumentu un nosakot īpaši aizsargājamās dabas teritorijas.

22 Izvērtējusi šo Bulgārijas Republikas sniegto informāciju, Komisija saskaņā ar LESD 258. panta pirmo daļu izdeva argumentētu atzinumu, ko šī dalībvalsts saņēma 2020. gada 2. jūlijā, aicinot to veikt vajadzīgos pasākumus, lai izpildītu Dzīvotņu direktīvas prasības. Šajā argumentētajā atzinumā Komisija pārmeta minētajai dalībvalstij, ka tā nav izpildījusi šīs direktīvas 4. panta 4. punktā un 6. panta 1. punktā paredzētos pienākumus:

– noteiktajā termiņā nenosakot 207 no 229 attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām;

– sistemātiski un pastāvīgi nenosakot detalizētus un specifiskus attiecīgo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības mērķus;

– sistemātiski un pastāvīgi neveicot vajadzīgos aizsardzības pasākumus, kas atbilst Dzīvotņu direktīvas I pielikumā minēto dabisko dzīvotņu veidu un šīs direktīvas II pielikumā minēto dabisko sugu ekoloģiskajām prasībām, un

– pareizi netransponējot Bulgārijas tiesībās Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktu.

23 Termiņš atbildes sniegšanai uz argumentēto atzinumu bija noteikts 2020. gada 2. oktobrī.

24 Ar 2020. gada 29. septembra vēstuli Bulgārijas Republika atbildēja uz šo argumentēto atzinumu.

25 Pēc šīs Bulgārijas iestāžu atbildes, kā arī citas pieejamās informācijas analīzes uzskatīdama, ka Bulgārijas Republika nav veikusi vajadzīgos pasākumus, lai izpildītu Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktā un 6. panta 1. punktā noteiktos pienākumus, Komisija 2022. gada 8. februārī cēla šo prasību.

III. Tiesvedība Tiesā

26 Ar Tiesas priekšsēdētāja 2023. gada 21. februāra lēmumu tiesvedība šajā lietā tika apturēta līdz brīdim, kad tiks pasludināts 2023. gada 21. septembra spriedums Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība) (C-116/22, EU:C:2023:687).

27 Ar Tiesas priekšsēdētāja 2023. gada 27. septembra lēmumu tiesvedība šajā lietā tika atsākta.

28 Ar 2023. gada 1. decembra vēstuli Tiesa aicināja Bulgārijas Republiku un Komisiju izteikties par 2023. gada 29. jūnija sprieduma Komisija/Īrija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība) (C-444/21, EU:C:2023:524) un 2023. gada 21. septembra sprieduma Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritorijas aizsardzība) (C-116/22, EU:C:2023:687) ietekmi uz šo lietu.

29 Atbildot uz šo vēstuli, Komisija 2023. gada 15. decembra vēstulē norādīja, ka prasības pieteikumā tā ir atgādinājusi aizsardzības mērķu specifiskuma un precizitātes prasības, jo tiem, pirmkārt, jābūt raksturīgiem attiecīgajai īpaši aizsargājamajai teritorijai, otrkārt, tiem jāattiecas uz visām Kopienā nozīmīgām sugām un dzīvotņu veidiem, treškārt, skaidri jāidentificē dažādie attiecīgo dzīvotņu un sugu veidi, ceturtkārt, skaidri jānorāda stāvoklis, kāds jāsasniedz attiecīgās teritorijas dzīvotņu veidam un sugām, un, piektkārt, tiem jābūt kvantitatīviem un izmērāmiem.

30 Komisija uzskata, ka 2023. gada 21. septembra spriedumam Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība) (C-116/22, EU:C:2023:687) neesot nozīmes šajā lietā, jo tajā nav sniegti precizējumi par šīm minēto aizsardzības mērķu specifiskuma un precizitātes prasībām.

31 Attiecībā uz prasību par aizsardzības mērķu kvantitatīvo un izmērāmo raksturu Komisija atgādināja, ka prasības pieteikumā tā ir uzskatījusi, ka aizsardzības mērķi kurus Bulgārijas Republika ir noteikusi 11 rīkojumos par īpaši aizsargājamu dabas teritoriju noteikšanu, kas pieņemti laikposmā no 2015. līdz 2019. gadam, kā arī 25 rīkojumos par šādu teritoriju noteikšanu, kas pieņemti 2020. gadā, nav nedz specifiski attiecīgajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, nedz pietiekami precīzi, jo tie nav ne kvantitatīvi, ne izmērāmi, bet arī tāpēc, ka tie neatbilst citām Tiesas izvirzītajām prasībām attiecībā uz specifiskumu.

32 Komisija piebilda, ka, lai pamatotu iebildumu par to, ka Bulgārijas Republika sistemātiski un pastāvīgi nav noteikusi aizsardzības mērķus, kā arī aizsardzības pasākumus, tādējādi pārkāpjot attiecīgi Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktu un 6. panta 1. punktu, tā ir sniegusi reprezentatīvus piemērus, ņemot vērā, ka prasības pieteikums attiecas uz visiem aizsardzības mērķiem, kā arī uz visiem aizsardzības pasākumiem, ko Bulgārijas Republika bija noteikusi un pieņēmusi argumentētajā atzinumā noteiktā termiņa beigās.

33 Komisija secināja, ka tās veiktā Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkta interpretācija, uz kuru tā atsaucas ceturtajā iebildumā, ir saderīga ar 2023. gada 29. jūnija spriedumu Komisija/Īrija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība) (C-444/21, EU:C:2023:524) un 2023. gada 21. septembra spriedumu Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritorijas aizsardzība) (C-116/22, EU:C:2023:687).

34 Ar 2023. gada 18. decembra vēstuli Bulgārijas Republika apgalvoja, ka attiecībā uz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu tā nevar salīdzināt aizsardzību, kas piešķirta ar Bulgārijas tiesisko regulējumu attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām, no vienas puses, un valsts tiesiskajiem regulējumiem, kuri minēti 2023. gada 29. jūnija spriedumā Komisija/Īrija (Īpaši aizsargājamu dabas teritorijas aizsardzība) (C-444/21, EU:C:2023:524) un 2023. gada 21. septembra spriedumā Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība) (C-116/22, EU:C:2023:687), no otras puses.

35 Tomēr tā norādīja, ka Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktā un 6. pantā paredzētās prasības saskaņā ar Bulgārijas tiesisko regulējumu *de facto* tiek īstenotas attiecībā uz visām attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām.

36 Attiecībā uz aizsardzības mērķu noteikšanu Bulgārijas Republika uzskatīja, ka atšķirībā no atbildētājiem lietās, kurās pasludināti minētie spriedumi, tā tiesvedības rakstveida daļā ir apgalvojusi, ka tās gadījumā aizsardzības mērķi paredzētajā termiņā tika noteikti visām attiecīgajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām.

37 Tā precizēja, ka, ņemot vērā 2023. gada 29. jūnija spriedumu Komisija/Īrija (Īpaši aizsargājamu dabas teritorijas aizsardzība) (C-444/21, EU:C:2023:524) un 2023. gada 21. septembra spriedumu Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība) (C-116/22, EU:C:2023:687), Komisijas pieeja attiecībā uz veidu, kā noteikt minētos aizsardzības mērķus, pēc tās domām, ir pārāk formāla, jo tajā nav ņemta vērā ne sugu un dzīvotņu daudzveidība, ne arī katras dalībvalsts īpašie apstākļi.

38 Attiecībā uz aizsardzības pasākumu noteikšanu Bulgārijas Republika uzsvēra, ka tā ir veikusi konkrētus pasākumus, tostarp aktīvus pasākumus, attiecībā uz konkrētām sugu un dzīvotņu grupām, tai pat laikā iesniedzot šajā ziņā atbilstošos dokumentus.

39 Taču Komisija neesot izteikusi apsvērumus par minētajiem dokumentiem, vienlaikus vispārīgi apgalvojot, ka Bulgārijas Republikas prakse neatbilst Dzīvotņu direktīvai, tomēr nepamatojot šo apgalvojumu ar konkrētiem pierādījumiem.

IV. Par prasību

A. Par pirmo iebildumu, kas attiecas uz īpaši aizsargājamu dabas teritoriju nenoteikšanu

1. Lietas dalībnieku argumenti

40 Prasības pieteikumā Komisija Bulgārijas Republikai pārmet, ka tā nav izpildījusi Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktā paredzētos pienākumus, nenosakot par īpaši aizsargājamu teritoriju 194 no 229 attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām līdz 2014. gada 12. decembrim attiecībā uz Lēmumos 2009/91, 2009/92 un 2009/93 minētajām teritorijām, kā arī līdz 2018. gada 16. novembrim attiecībā uz teritorijām, uz kurām attiecas Īstenošanas lēmums 2013/23.

41 Komisija apgalvo, ka sešu gadu termiņš, kas ir dalībvalstu rīcībā, lai izpildītu Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punkta prasības, ir pietiekami ilgs, lai tās varētu veikt efektīvus valsts pasākumus, kas ļautu pārvaldīt *Natura 2000* tīklu un noteikt valsts un reģionālo iestāžu pilnvaras šajā ziņā.

42 Pirms argumentētajā atzinumā noteiktā termiņa beigām, proti, 2020. gada 2. oktobra Bulgārijas Republika kā īpaši aizsargājamas dabas teritorijas bija noteikusi tikai 35 no 229 attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām. 150 papildu teritorijas tika noteiktas kā īpaši aizsargājamas dabas teritorijas ar rīkojumiem, kas publicēti pēc šī termiņa, un tādējādi to teritoriju skaits, kuras vēl jānosaka par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, esot 44.

43 Iebildumu rakstā Bulgārijas Republika atbild, ka vides un ūdeņu ministrs pirms 2021. gada 31. marta ir izdevis rīkojumus par visu līdz šim nenoteikto īpaši aizsargājamo teritoriju noteikšanu, attiecībā uz kurām nebija nepieciešams pielāgot telpiskās robežas. Bulgārijas Republika tomēr atzīst, ka līdz šim rīkojumi par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu vēl nav pieņemti 44 teritorijām, kas ir šīs lietas priekšmets, jo šo teritoriju telpiskās robežas jāmaina pēc tam, kad tikušas atklātas neprecizitātes attiecībā uz to aizsardzības mērķiem.

44 Bulgārijas Republika piebilst, ka valsts tiesību aktos ir paredzēti atbilstoši preventīvas aizsardzības mehānismi attiecībā uz laikposmu pirms rīkojumu par īpaši aizsargājamo teritoriju noteikšanu oficiālas publicēšanas. Tādējādi šī dalībvalsts kā piemēru norāda, ka saskaņā ar *ZBR* 8. panta 1. punktu katras teritorijas, kas tiek piedāvāta kā īpaši aizsargājama dabas teritorija,

dokumentācijā jāietver attiecīgās teritorijas nosaukums, priekšmets un aizsardzības mērķi, standarta veidlapa, kurā ietverti dati un novērtējumi, kartogrāfisks materiāls un attiecīgās teritorijas telpisko robežu koordinātu informācija. Turklāt Bulgārijas Republika ir iesniegusi datus, kas pierāda, ka, pēc tās domām, Kopienā nozīmīgu teritoriju aizsardzība Bulgārijā ir apmierinoša.

45 Replikas rakstā Komisija it īpaši uzsver, ka Kopienas nozīmes teritoriju aizsardzība pirms to noteikšanas par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām neatbrīvo attiecīgo dalībvalsti no šīs direktīvas 4. panta 4. punktā paredzētā pienākuma veikt šādu noteikšanu.

46 Atbildē uz repliku Bulgārijas Republika atzīst, ka ir aizkavējusies vispārējo administratīvo aktu oficiāla publicēšana, lai noteiktu īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, bet apgalvo, ka saskaņā ar valsts tiesību aktiem Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktā un 6. pantā paredzēto prasību īstenošana tika nodrošināta attiecībā uz visām attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām, jo šo teritoriju aizsardzības objekts un mērķi ir noteikti *ZBR* 8. panta 1. punktā paredzētajā dokumentācijā.

47 Bulgārijas Republika uzsver, ka administratīvais slogs, kas saistīts ar īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu, ir liels dalībvalstīm, kurām, tāpat kā Bulgārijas Republikai, ir raksturīgs Kopienā nozīmīgu teritoriju tīkla ievērojamais apjoms to valsts teritorijā, kā arī ievērojams aizsargājamo sugu un dabisko dzīvotņu veidu skaits šajās teritorijās. Turklāt minētajās valstīs bioloģiskā daudzveidība esot labāk aizsargāta, jo tās esot pilnīgāk izpildījušas savus pienākumus saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 1. punktu.

2. Tiesas vērtējums

48 Iesākumā jāatgādina, ka Dzīvotņu direktīvas 3. panta 2. punkts liek dalībvalstīm iesaistīties *Natura 2000* tīkla izveidē proporcionāli tam, kādā mērā to teritorijā ir pārstāvēti šīs direktīvas I pielikumā iekļautie dabisko dzīvotņu veidi un minētās direktīvas II pielikumā iekļautās sugu dzīvotnes, kā arī šajā nolūkā saskaņā ar šīs pašas direktīvas 4. pantu tajā paredzētās procedūras beigās noteikt teritorijas par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 26. punkts).

49 Dzīvotņu direktīvas 4. pantā paredzētā īpaši aizsargājamu dabas teritoriju noteikšanas procedūra norisinās četros posmos. Saskaņā ar šī panta 1. punktu katra dalībvalsts piedāvā teritoriju sarakstu, kurā norāda, kādi dabisko dzīvotņu veidi un sugas, kas ir vietējās sugas tās teritorijā, sastopamas minētajās teritorijās, un šo sarakstu nosūta Komisijai (pirmais posms). Saskaņā ar minētā panta 2. punktu Komisija pēc vienošanās ar katru dalībvalsti sagatavo Kopienā nozīmīgo teritoriju saraksta projektu, kura pamatā ir dalībvalstu izveidotie saraksti (otrais posms). Pamatojoties uz šo saraksta projektu, Komisija pieņem izraudzīto teritoriju sarakstu (trešais posms). Atbilstoši šī paša panta 4. punktam, tiklīdz Kopienā nozīmīga teritorija ir apstiprināta, attiecīgā dalībvalsts cik vien iespējams īsā laikā, bet ne vēlāk kā sešos gados minētajai teritorijai piešķir īpaši aizsargājamas dabas teritorijas statusu, nosakot prioritātes saskaņā ar teritoriju nozīmīgumu dabisko dzīvotņu veidu vai sugu saglabāšanā vai atjaunošanā tām labvēlīgā aizsardzības statusā un teritoriju nozīmīgumu *Natura 2000* tīkla vienotībā (ceturtais posms) (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 27. punkts un tajā minētā judikatūra).

50 Bulgārijas Republika neapstrīd, ka argumentētajā atzinumā noteiktā termiņa beigās, proti, 2020. gada 2. oktobrī, tā nebija formāli noteikusi visas attiecīgās Kopienā nozīmīgas teritorijas par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Tomēr tā atsaucas uz faktu, ka, neraugoties uz šādas formālas noteikšanas neesamību, piemērojamajos valsts tiesību aktos ir paredzēti atbilstoši preventīvas aizsardzības mehānismi attiecībā uz laikposmu pirms rīkojumu par Kopienā nozīmīgu teritoriju noteikšanu par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām oficiālas publicēšanas.

51 Šajā ziņā jāuzsver, ka līdzīgu argumentu prasībās sakarā ar pienākumu neizpildi, kurās attiecībā uz šīm valstīm ir pieņemti notiesājuši spriedumi, ir izvirzījušas citas dalībvalstis, proti, Portugāles Republika (spriedums, 2019. gada 5. septembris, Komisija/Portugāle (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju noteikšana un aizsardzība), C-290/18, EU:C:2019:669, 31, 35. un 37. punkts), Īrija (spriedums, 2023. gada 29. jūnijs, Komisija/Īrija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-444/21, EU:C:2023:524, 46.–56. punkts), kā arī Vācijas Federatīvā Republika (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 30.–37. punkts).

52 Šajā ziņā jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru direktīvas noteikumi jāīsteno ar neapstrīdamu saistošu spēku, ievērojot nepieciešamo specifiskumu, precizitāti un skaidrību, lai izpildītu tiesiskās drošības prasību (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 32. punkts un tajā minētā judikatūra).

53 Tas, ka dalībvalsts tiesiskajā regulējumā ir piešķirta aizsardzība Kopienā nozīmīgām teritorijām, neatbrīvo šo valsti no Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktā paredzētā specifiskā pienākuma formāli noteikt šīs teritorijas kā īpaši aizsargājamas dabas teritorijas (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2023. gada 29. jūnijs, Komisija/Īrija (Īpaši aizsargājamu dabas teritorijas aizsardzība), C-444/21, EU:C:2023:524, 51. punkts, kā arī 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritorijas aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 33. punkts).

54 Šāda noteikšana faktiski ir neizbēgams šajā direktīvā paredzētā dzīvotņu un sugu aizsardzības režīma posms (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 34. punkts un tajā minētā judikatūra).

55 Šādos apstākļos jākonstatē, ka, cik vien iespējams īsā laikā un ne vēlāk kā "Dzīvotņu" direktīvas 4. panta 4. punktā paredzētajā sešu gadu termiņā nenosakot par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām 194 no 229 attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām, Bulgārijas Republika nav izpildījusi šajā tiesību normā paredzētos pienākumus.

B. Par otro iebildumu, kas attiecas uz to, ka īpaši aizsargājamām dabas teritorijām nav noteikti detalizēti un specifiski aizsardzības mērķi

1. Lietas dalībnieku argumenti

56 Prasības pieteikumā Komisija pārmet Bulgārijas Republikai, ka tā nav izpildījusi Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktā paredzētos pienākumus, sistemātiski un pastāvīgi nenosakot katrai īpaši aizsargājamai dabas teritorijai pietiekami detalizētus un specifiskus aizsardzības mērķus.

57 Šī iestāde uzskata, ka pienākums šajā tiesību normā paredzētajā sešu gadu termiņā attiecībā uz katru īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikt aizsardzības mērķus, kuriem jābūt specifiskiem katrai no šīm teritorijām un dažādiem dzīvotņu veidiem un sugām un kuri būtu izsmeļoši, kvantitatīvi un izmērāmi, ir balstīts uz 2020. gada 17. decembra spriedumu Komisija/Grieķija (C-849/19, EU:C:2020:1047, 46.–52. punkts).

58 Komisija it īpaši apgalvo, ka laikposmā no 2015. līdz 2019. gadam Bulgārijas Republika ir izdevusi 11 rīkojumus par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu, kuros katrai teritorijai esot norādīti identiski aizsardzības mērķi, kas formulēti pārāk vispārīgi, pārkāpjot prasības, kuras izriet no iepriekšējā punktā minētā sprieduma.

59 Runājot par 25 rīkojumiem, ar kuriem īpaši aizsargājamas dabas teritorijas noteiktas 2020. gadā, tie esot formulēti pārāk vispārīgi, paredzot vienīgi dabisko dzīvotņu aizsardzību un saglabāšanu un attiecīgā gadījumā attiecīgo dzīvotņu un/vai sugu stāvokļa uzlabošanu.

60 Komisija turklāt atbild uz Bulgārijas Republikas pirmstiesas procedūrā izvirzīto argumentu, saskaņā ar kuru Kopienas nozīmes teritoriju, kas nav noteiktas kā īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, aizsardzības mērķi esot noteikti rīkojumos par īpaši aizsargājamu teritoriju noteikšanu, kuri pieņemti saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2009/147/EK (2009. gada 30. novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (OV 2010, L 20, 7. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar Direktīvu 2013/17 (turpmāk tekstā – "Putnu direktīva"), īpaši aizsargājamo teritoriju telpiskām robežām atbilstot Kopienas nozīmes teritoriju telpiskajām robežām, vai katras Kopienas nozīmes teritorijas dokumentos, kas publicēti Vides un ūdeņu ministrijas tīmekļa vietnē.

61 Šajā ziņā Komisija konstatē, ka putnu dzīvotņu aizsardzības mērķi nevar tikt uzskatīti par specifiskiem sugām, kas nav putni, un dzīvotņu veidiem, uz kuriem attiecas vienīgi Dzīvotņu direktīva, un ka katrā ziņā īpaši Bulgārijas Republikas noteiktie aizsardzības mērķi aizsargājamām teritorijām ir formulēti vispārīgi un tādēļ neatbilst prasībām par šo mērķu specifisko un detalizēto raksturu.

62 Attiecībā uz dokumentu par aizsargājamo teritoriju aizsardzības mērķu noteikšanas metodi *Natura 2000* ietvaros, kuru Bulgārijas iestādes izstrādāja procedūras pirmstiesas stadijā, kā minēts šī sprieduma 20. punktā, Komisija uzskata, ka šis dokuments, kuram ir "informatīvs" un "konsultatīvs" raksturs, nenosaka un nepārskata konkrētus un specifiskus attiecīgo Kopienā nozīmīgu teritoriju aizsardzības mērķus, bet tikai sniedz norādes attiecībā uz nākotnes aizsardzības mērķu noteikšanu.

63 Savā iebildumu rakstā Bulgārijas Republika iebilst, ka Dzīvotņu direktīvā nav noteiktas prasības attiecībā uz Kopienā nozīmīgu teritoriju aizsardzības mērķu specifiskumu un izmērāmību.

64 Šajā ziņā vispārējā tiesiskās drošības principa ievērošana liedz Komisijai noteikt dalībvalstīm prasības, kas pārsniedz Dzīvotņu direktīvā skaidri un precīzi paredzētās prasības.

65 Bulgārijas Republika uzskata, ka Tiesa 2020. gada 17. decembra spriedumā Komisija/Grieķija (C-849/19, EU:C:2020:1047), uz kuru Komisija atsaucas savā prasības pieteikumā, neuzliek dalībvalstīm pienākumu formulēt aizsardzības mērķus skaitļos izsakāmā veidā.

66 Bulgārijas Republika uzskata, ka – pretēji Komisijas apgalvotajam – tā pirmstiesas procedūras laikā nav apgalvojusi, ka savvaļas putnu aizsardzības mērķi, kas noteikti attiecībā uz īpaši aizsargājamām teritorijām, būtu atbilstoši attiecībā uz Kopienā nozīmīgām teritorijām, uz kurām attiecas Dzīvotņu direktīva. Tas tā esot nevis attiecībā uz aizsardzības mērķiem, bet gan attiecībā uz aizsardzības pasākumiem.

67 Turklāt Bulgārijā Kopienas nozīmes teritoriju aizsardzības mērķi esot paredzēti *ZBR* un, precīzāk, tā 8. panta 1. punktā minētajos dokumentos, administratīvajos aktos un šajā sakarā nozīmīgajos dokumentos. Turklāt šī dalībvalsts esot nosūtījusi Komisijai šajā tiesību normā paredzētās pienācīgi aizpildītās standarta veidlapas, kurās bija ietverti īpaši kvantitatīvi un kvalitatīvi novērtējumi par dzīvotnēm un sugām attiecībā uz katru attiecīgo Kopienā nozīmīgu teritoriju.

68 Bez tam šī sprieduma 20. punktā minētais dokuments par aizsargājamo teritoriju aizsardzības mērķu noteikšanas *Natura 2000* ietvaros metodi šobrīd esot publicēts Bulgārijas informācijas sistēmas, kas attiecas uz *Natura 2000* tīklā ietilpstošajām teritorijām, tīmekļvietnē.

69 Bulgārijas Republika piebilst, ka kopš Komisijas brīdinājuma vēstules saņemšanas tā ir izdevusi vairākus rīkojumus par īpaši aizsargājamu dabas teritoriju noteikšanu, kas atbilst Komisijas noteiktajām prasībām. Šajos rīkojumos attiecīgajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām esot paredzēti specifiski aizsardzības mērķi un tādējādi tie esot padarīti par saistošiem.

70 Lai izpildītu Komisijas minēto prasību detalizēti formulēt minētos aizsardzības mērķus, jābūt datiem, kas iegūti no sistemātiskiem pētījumiem, kuri aptver ievērojamu laika posmu un pierāda sugu stāvokļa attīstību un galvenos faktorus, kas tās ietekmē. Taču nepilnības zinātniskajās atziņās, kas uzkrātas laikposmā pirms 2007. gada, īstermiņā nevar novērst.

71 Replikas rakstā Komisija apgalvo, ka aizsardzības mērķi, kas pārāk vispārīgi formulēti Bulgārijas iestāžu administratīvajā praksē, neatbilstot no Tiesas judikatūras izrietošajām prasībām.

72 Šī iestāde apgalvo, ka Bulgārijas Republika iebildumu rakstā nav pierādījusi, ka tās noteiktie aizsardzības mērķi ir pietiekami precīzi. Proti, šī dalībvalsts esot vienīgi citējusi vairākus aktus, kas ir atkārtoti tās iebildumu raksta pielikumos. Taču ne Komisijai, ne Tiesai neesot jāpārbauda šādi pielikumi, jo to saturs nav pietiekami izklāstīts iebildumu rakstā.

73 Attiecībā uz Bulgārijas Republikas iesniegtajām standarta veidlapām, kas minētas šī sprieduma 67. punktā, Komisija apgalvo, ka tajās ir ietverts attiecīgo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju faktiskā stāvokļa apraksts, tomēr neprecizējot stāvokli, kāds sugām un dzīvotņu veidiem šajās teritorijās jāsasniedz. Līdz ar to minētās veidlapas nevar aizstāt šo teritoriju aizsardzības mērķus, kas dalībvalstij jānosaka.

74 Attiecībā uz Bulgārijas Republikas piesaukto pietiekamo zinātnisko atziņu neesamību, ko nevarētu labot īstermiņā, Komisija, citējot 2019. gada 12. novembra spriedumu Komisija/Īrija (*Derrybrien* vēja parks) (C-261/18, EU:C:2019:955, 89. punkts), atgādina, ka dalībvalstis nevar atsaukties uz savas valsts tiesību sistēmas normām, praksi vai situācijām, lai pamatotu no Savienības tiesībām izrietošo pienākumu neizpildi.

75 Komisija atzīst, ka dinamiskie dabiskie procesi attiecīgajās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās dažkārt var prasīt šo teritoriju aizsardzības mērķu, kā arī aizsardzības pasākumu pielāgošanu. Tomēr dalībvalstis nevarot izvairīties no šādu pielāgojumu veikšanas, nosakot tikai ļoti vispārējus aizsardzības mērķus.

76 Atbildē uz repliku Bulgārijas Republika uzsver, ka *Natura 2000* tīkla teritoriju vispārējie mērķi jau ir paredzēti *ZBR* 5. pantā, kurā noteikts, ka īpaši aizsargājamas dabas teritorijas ir paredzētas, lai aizsargātu vai atjaunotu labvēlīgu stāvokli šajās teritorijās sastopamajām dabiskajām dzīvotnēm, kā arī sugām to dabiskās izplatības areālā.

77 Attiecībā uz aizsardzības mērķiem, kas norādīti rīkojumos par īpaši aizsargājamu dabas teritoriju noteikšanu, šī dalībvalsts kā piemēru min mērķus, kuri paredzēti rīkojumā par teritorijas "BG0000119 "*Trite bratiya*"" noteikšanu.

78 Bulgārijas Republika uzskata, ka Komisijas prasības attiecībā uz aizsardzības mērķu specifisko un detalizēto raksturu ir pārmērīgas, jo dabisko dzīvotņu veidu un sugu statusa atjaunošana ir sarežģīts un dinamisks process, kam nepieciešami ievērojami resursi un ilgstoša uzraudzība.

2. Tiesas vērtējums

79 Lai gan Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punkta formulējumā nav skaidri minēts pienākums izstrādāt aizsardzības mērķus, šī tiesību norma tomēr prasa, lai attiecīgās dalībvalsts kompetentās iestādes, nosakot īpaši aizsargājamu dabas teritoriju, paredzētu prioritātes atkarībā no teritoriju nozīmīguma dzīvotnes veida saglabāšanai vai atjaunošanai tām labvēlīgā aizsardzības statusā. Šo prioritāšu noteikšana nozīmē, ka šie aizsardzības mērķi jau ir izstrādāti (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 105. punkts un tajā minētā judikatūra).

80 Lai mērķus varētu atzīt par "aizsardzības mērķiem" Dzīvotņu direktīvas izpratnē, noteiktie mērķi jāformulē nevis vispārīgi, bet tiem ir jābūt specifiskiem un precīziem (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 107. un 114. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

81 Tādējādi aizsardzības mērķi jānosaka, ņemot vērā informāciju, kas balstīta uz sugu un dzīvotņu situācijas attiecīgajā teritorijā zinātnisku izpēti. Tā kā saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 4. panta 1. punktu procedūrā, kurā teritorijas tiek noteiktas par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, dalībvalstis teritorijas piedāvā, pamatojoties uz šīs direktīvas III pielikumā noteiktajiem kritērijiem un atbilstošu zinātnisku informāciju, šāda informācija ir arī piemērota, lai garantētu aizsardzības mērķu specifiskumu un precizitāti (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 115. punkts).

82 Turklāt, lai gan attiecībā uz dalībvalsts noteiktajiem aizsardzības mērķiem ir jāļauj pārbaudīt, vai ar tiem pamatotie aizsardzības pasākumi spēj nodrošināt vēlamo attiecīgās teritorijas aizsardzības statusu, tomēr vajadzība noteikt šos mērķus kvantitatīvi un izmērāmi jāpārbauda katrā atsevišķā gadījumā, un to nevar atzīt par dalībvalstu vispārīgu pienākumu (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 116. punkts).

83 Kvantitatīva un izmērāma pieeja aizsardzības mērķu noteikšanai var izrādīties nepiemērota dažām kompleksām dzīvotnēm un dažām dinamiska rakstura aizsargājamām teritorijām, kuru elementi būtiski atšķiras atkarībā no ārējiem vides faktoriem vai būtiski mijiedarbojas ar citām dzīvotnēm un aizsargājamām teritorijām (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 117. punkts).

84 Tādējādi Komisijai principā jāsniedz pierādījumi, ka ikvienā konkrētā gadījumā attiecīgajai dalībvalstij aizsardzības mērķi jāformulē kvantitatīvi un izmērāmi, lai nodrošinātu vēlamo attiecīgās teritorijas aizsardzības statusu (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 118. punkts).

85 Turklāt, ņemot vērā Komisijas pienākumu pierādīt apgalvoto pienākumu neizpildi, Komisija, pārmezdama attiecīgajai dalībvalstij vispārēju un pastāvīgu to pienākumu neizpildi, kuri pēdējai minētajai ir atbilstoši Savienības tiesībām, un pamatodamās uz konkrētiem apstākļiem, kas raksturo to, ka ir pārkāpti īpaši noteikumi, uz kuriem tā atsaucas, un uz vienkāršiem pieņēmumiem vai shematiskām cēloņsakarībām, nevar atbrīvoties no prasības izpildīt šo pienākumu sniegt pierādījumus par pārmesto pienākumu neizpildi (spriedums, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 112. punkts).

86 Šajā gadījumā Komisija gan ir sniegusi konkrētus tādu rīkojumu piemērus, ar ko ir noteiktas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, attiecībā uz kurām nešķiet, ka attiecīgo dzīvotņu un sugu aizsardzības mērķi būtu formulēti pietiekami detalizēti un specifiski attiecīgajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām.

87 Tomēr, pirmām kārtām, Komisija šos piemērus ir minējusi tikai tādēļ, lai atspoguļotu Bulgārijas Republikas vispārējo un pastāvīgo praksi, kas, kā uzskata šī iestāde, esot pretrunā Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktam.

88 Tādējādi prasības pieteikumā izklāstītajos prasījumos Komisija nav lūgusi Tiesu konstatēt, ka Bulgārijas Republika nav izpildījusi minētajā tiesību normā paredzētos pienākumus, jo nav detalizēti un specifiski, kvantitatīvi un izmērāmi noteikusi aizsardzības mērķus attiecībā uz dzīvotnēm un sugām, kas sastopamas teritorijās, uz kurām attiecas rīkojumi, ko šī iestāde ilustratīvi minējusi prasības pieteikumā.

89 Otrām kārtām, šī prasība attiecas uz lielu skaitu tādu Kopienas nozīmes teritoriju alpīnajā, Melnās jūras un kontinentālajā bioģeogrāfiskajā reģionā, kurām ir raksturīga ievērojama sugu un dzīvotņu daudzveidība.

90 Šādos apstākļos saskaņā ar Tiesas judikatūru Komisijai jāpierāda, ka piemēri, ko tā iesniedza, lai pamatotu iebildumu, ar kuru lūgts konstatēt vispārēju un strukturālu no Dzīvotņu direktīvas izrietošo pienākumu neizpildi, ir reprezentatīvi attiecībā uz visām attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 124. punkts un tajā minētā judikatūra).

91 Šajā gadījumā jākonstatē, ka ne prasības pieteikumā, ne replikas rakstā šī iestāde nav ar pietiekami precīziem, skaidriem un detalizētiem argumentiem un datiem juridiski pietiekami pierādījusi, ka tādu rīkojumu piemēri, ar kuriem ir noteiktas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, kur attiecīgo dzīvotņu un sugu aizsardzības mērķi nav formulēti kvantitatīvi un izmērāmi, un kurus tā ir minējusi, lai ilustrētu Bulgārijas Republikas vispārējo un strukturālo praksi, būtu reprezentatīvi attiecībā uz visām attiecīgajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām.

92 Tādēļ otrais iebildums ir jānoraida.

C. Par trešo iebildumu, kas attiecas uz nepieciešamo aizsardzības pasākumus neizstrādāšanu

1. Lietas dalībnieku argumenti

93 Prasības pieteikumā Komisija apgalvo, ka Bulgārijas Republika sistemātiski un pastāvīgi nav izpildījusi Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktā paredzēto pienākumu noteikt vajadzīgos aizsardzības pasākumus, kas atbilst šīs direktīvas I pielikumā minēto dabisko dzīvotņu veidu un tās II pielikumā minēto sugu, kuras atrodas attiecīgajās Kopienā nozīmīgās teritorijās, ekoloģiskajām prasībām.

94 Konkrētāk, Komisija uzskata, ka šī situācija ir sekas tam, ka Bulgārijas Republika nav noteikusi detalizētus un specifiskus attiecīgo Kopienā nozīmīgu teritoriju aizsardzības mērķus. Šajā ziņā, kā izrietot no 2020. gada 17. decembra sprieduma Komisija/Grieķija (C-849/19, EU:C:2020:1047, 85. punkts), šiem aizsardzības pasākumiem esot jābūt balstītiem uz attiecīgajai īpaši aizsargājamajai dabas teritorijai specifiskiem aizsardzības mērķiem.

95 Bulgārijas Republika pirmstiesas procedūrā esot atzinusi, ka ir aizkavējušies likumdošanas darbi, kuru mērķis ir padarīt par saistošiem teritoriālus apsaimniekošanas plānus, kuros ir ietverti minētie aizsardzības pasākumi.

96 Attiecībā uz aizsardzības pasākumiem, kas paredzēti 11 rīkojumos par īpaši aizsargājamu dabas teritoriju noteikšanu, kuri pieņemti laikposmā no 2015. līdz 2019. gadam, Komisija apgalvo, ka šie rīkojumi attiecas tikai uz 11 no 229 Kopienā nozīmīgām teritorijām, kuras Bulgārijas Republikai ir pienākums aizsargāt. Turklāt lielākajā daļā šo teritoriju paredzēto mērķu sasniegšanai esot nepieciešami aktīvi pasākumi, kas būtu īpaši vērsti uz katru no dažādajām sugām un katru no dažādiem dzīvotņu veidiem, kuru aizsardzības statuss ir nelabvēlīgs. Aktīvie pasākumi esot jānosaka atkarībā no detalizētiem aizsardzības mērķiem, kuri ir specifiski katrai attiecīgajai Kopienas nozīmes teritorijai un kuru nav minētajos rīkojumos.

97 Attiecībā uz aizsardzības pasākumiem, ko Bulgārijas Republika ir veikusi attiecībā uz īpaši aizsargājamām teritorijām saskaņā ar Putnu direktīvu, Komisija atzīst, ka daži putnu sugām noteiktie pasākumi, it īpaši aizsardzības pasākumi, patiešām var netieši būt noderīgi arī attiecībā uz saskaņā ar Dzīvotņu direktīvu Kopienā nozīmīgās teritorijās aizsargātām sugām un dzīvotnēm. Tomēr šis apstāklis nevar atbrīvot Bulgārijas iestādes no to pienākuma veikt vajadzīgos aizsardzības pasākumus attiecībā uz visām sugām un visiem Dzīvotņu direktīvā paredzētajiem dzīvotņu veidiem, kas ir aizsargāti attiecīgajās Kopienā nozīmīgās teritorijās.

98 Attiecībā uz dažādiem administratīviem un normatīviem aktiem, kā arī citiem stratēģiskiem dokumentiem, kurus Bulgārijas Republika norādīja pirmstiesas procedūras laikā un kuros – kā uzskata šī dalībvalsts – ir ietverti pasākumi, kas ir saistīti ar dzīvotņu un sugu stāvokļa saglabāšanu vai atjaunošanu attiecīgajās Kopienā nozīmīgās teritorijās, Komisija uzskata, ka šie pasākumi, kas ir pārāk vispārīgi un nepilnīgi, nav aizsardzības pasākumi Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkta izpratnē.

99 Komisija uzskata, ka arī jaunie rīkojumi, ar kuriem nosaka īpaši aizsargājamas dabas teritorijas un kurus Bulgārijas Republika paziņojusi 2020. gada maijā, neatbilst šajā tiesību normā paredzētajām prasībām. Proti, šie rīkojumi, kuros esot vienīgi paredzēti ieteikumi, attiecoties tikai uz apstrādāto zemju un zālāju apsaimniekošanu un tajos neesot norādīts, kam, kad un attiecībā uz kuru platību tie jāīsteno.

100 Iebildumu rakstā Bulgārijas Republika atbild, ka tās noteiktie aizsardzības pasākumi esot pilnīgi, skaidri un precīzi un ka tie esot tikuši efektīvi īstenoti saskaņā ar Tiesas judikatūru. Šie pasākumi esot noteikti atkarībā no attiecīgo sugu un dabisko dzīvotņu veidu ekoloģiskajām prasībām.

101 Vairākos gadījumos, kad Putnu direktīvā paredzēto īpaši aizsargājamo teritoriju un Kopienā nozīmīgu teritoriju telpiskās robežas, uz kurām attiecas Dzīvotņu direktīva, pārklājas, īpaši aizsargājamām teritorijām jau noteiktie aizliegumi un ierobežojumi veicina Kopienā nozīmīgo teritoriju aizsardzības mērķu ievērošanu.

102 Šajā ziņā Bulgārijas Republika sniedz dažus noteiktu īpaši aizsargājamo teritoriju aizsardzības pasākumu piemērus, proti, it īpaši tos, kas ir paredzēti *ZBR*, Bulgārijas tiesiskajā regulējumā par medībām un medījumu aizsardzību, Melnās jūras piekrastes teritorijas plānošanu, zivsaimniecību un akvakultūru, kā arī valsts tiesiskajā regulējumā par mežizstrādi. Turklāt ar lauksaimniecības un pārtikas ministra 2015. gada 23. februāra rīkojumu esot ieviesti valsts standarti attiecībā uz labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem. Tie esot piemērojami gan saldūdens un piekrastes ūdens dzīvotņu veidiem un ar tiem saistītām sugām, gan arī virknei zālāju un ar zālājiem daļēji aizņemtu platību veidojumu un ar tiem saistītajām sugām.

103 Bulgārijas Republika apgalvo, ka Komisija ir selektīvi interpretējusi dažus no pirmstiesas procedūrā norādītajiem pasākumiem, neņemot vērā Bulgārijas tiesību aktu vispārējo kontekstu un visus dažādos dokumentus, kuros izklāstīti īpaši aizsargājamo teritoriju aizsardzības pasākumi. Šajā ziņā nozīme esot arī dažādiem normatīviem un administratīviem aktiem, kā arī plānošanas, programmu izstrādes un stratēģijas dokumentiem. Ja šie akti un dokumenti tiek aplūkoti kopumā saistībā ar konkrētu aizsargājamu teritoriju, to piemērošana attiektos uz visiem attiecīgās teritorijas izmantošanas veidiem gan attiecībā uz darbību aizliegumiem un ierobežojumiem, gan attiecībā uz aktīvajiem pasākumiem, kas ieviesti, lai pārvaldītu attiecīgās teritorijas.

104 Šī dalībvalsts piebilst, ka rīkojumos par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu ir atsauce uz juridiskiem un administratīviem aktiem, plānošanas, programmu izstrādes un stratēģijas dokumentiem, kuros ir paredzēti pasākumi, lai sasniegtu attiecīgo īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības mērķus. Šajos rīkojumos ieteiktās darbības varētu īstenot arī kā brīvprātīgus līgumiskus pasākumus, kā tas ir citu dalībvalstu gadījumā attiecībā uz *Natura 2000* tīkla pārvaldību.

105 Replikas rakstā Komisija apgalvo, ka, tā kā Bulgārijas Republikas iebildumu rakstā nav skaidru argumentu un precīzu atsauču, tā nevar pārbaudīt, vai daudzi šī pēdējā minētā raksta pielikumi ļauj pamatot šīs dalībvalsts argumentu, saskaņā ar kuru tās prakse atbilst Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktā noteiktajām prasībām.

106 Šī iestāde uzskata, ka tiesību un administratīvajos aktos, kā arī daudzos stratēģiskos, plānošanas un programmu izstrādes dokumentos izkliedēto pasākumu kopums nav saistīts ar attiecīgajām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un to īpašajiem saglabāšanas mērķiem.

107 Šajā ziņā tā atgādina, ka aizsardzības pasākumi Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkta izpratnē jānosaka un jāīsteno īpašu aizsargājamo dabas teritoriju ietvaros un tiem jābūt pamatotiem ar katrai teritorijai raksturīgiem aizsardzības mērķiem (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2019. gada 5. septembris, Komisija/Portugāle (Īpaši aizsargājamo teritoriju noteikšana un aizsardzība), C-290/18, EU:C:2019:669, 52. punkts, kā arī 2020. gada 17. decembris, Komisija/Grieķija, C-849/19, EU:C:2020:1047, 85. punkts).

108 Atbildes rakstā uz repliku Bulgārijas Republika norāda, ka gadījumi, kuros aizsardzības pasākumi nav saistīti ar konkrētas teritorijas noteikšanu, parasti ir gadījumi, kad šie pasākumi ieviesti attiecībā uz visām teritorijām vai visām teritorijām, kurās ir aizsargāts konkrēts dabiskās dzīvotnes veids vai suga.

2. Tiesas vērtējums

109 Jākonstatē, ka, tāpat kā Komisijas sniegtajā argumentācijā saistībā ar otro iebildumu, šī iestāde prasības pieteikumā attiecībā uz trešo iebildumu neapgalvo, ka Bulgārijas Republika nav veikusi aizsardzības pasākumus attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām, proti, konkrētām teritorijām, uz kurām attiecas tās pirmais iebildums, bet šī prasības pieteikuma prasījumos vienīgi pārmet šai dalībvalstij "sistemātisku un pastāvīgu" Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktā paredzēto pienākumu neizpildi.

110 Turklāt, tāpat kā otrajā iebildumā, Komisija saistībā ar trešo iebildumu vienīgi atsaucas uz dažiem tādu rīkojumu piemēriem, ar kuriem nosaka īpaši aizsargājamas dabas teritorijas un kurus Bulgārijas iestādes izdevušas, lai ilustrētu sistemātisku un ilgstošu šīs tiesību normas neizpildi no Bulgārijas Republikas puses.

111 Līdz ar to jāuzskata, ka, Komisija, neievērojot šī sprieduma 90. punktā minēto judikatūru, nav sniegusi pierādījumus par šo piemēru reprezentatīvo raksturu un nav minējusi īpašas Kopienā nozīmīgas teritorijas vai konkrētas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas.

112 No tā izriet, ka trešais iebildums ir jānoraida.

D. Par ceturto iebildumu, kas attiecas uz Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkta nepareizu transponēšanu valsts tiesībās

1. Lietas dalībnieku argumenti

113 Prasības pieteikumā Komisija pārmet Bulgārijas Republikai Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktā paredzēto pienākumu neizpildi, jo šīs dalībvalsts tiesību aktos ir paredzēts, ka aizsardzības pasākumu noteikšana ir fakultatīva.

114 No 2007. gada 10. maija sprieduma Komisija/Austrija (C-508/04, EU:C:2007:274, 76. un 87. punkts) izrietot, ka dalībvalstīm ir pienākums noteikt šādus pasākumus.

115 Komisija it īpaši norāda, ka saskaņā ar *ZBR* 27. pantu "var izstrādāt apsaimniekošanas plānus". Ir taisnība, ka *ZBR* 12. un 19. pantā esot paredzēta iespēja, pastāvot aizsargāto teritoriju noplicināšanās riskam, noteikt tādu darbību aizliegumus vai ierobežojumus, kuras ir pretrunā šo teritoriju aizsardzības mērķiem. Tomēr pienākums veikt vajadzīgos aizsardzības pasākumus saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktu nevar tikt reducēts tikai uz šiem nosakāmajiem aizliegumiem un ierobežojumiem, un tam būtu noteiktos gadījumos jāietver aktīvas saglabāšanas pasākumu noteikšana.

116 Savukārt *ZBR* 118. pantā esot paredzēts, ka bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumiem jāatbilst prioritātēm, kas noteiktas šajā likumā, valsts stratēģijā un valsts bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas plānā. Tomēr šajā pantā neesot nevienas atsauces uz *ZBR* 29. pantā paredzētajiem aizsardzības pasākumiem.

117 Iebildumu rakstā Bulgārijas Republika neapstrīd, ka saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktu aizsardzības pasākumi jānosaka visos gadījumos, jo šajā tiesību normā ietvertā frāze "attiecīgā gadījumā" attiecas tikai uz apsaimniekošanas plāniem un nevar tikt saprasta kā pienākuma veikt atbilstošus juridiskus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus vispārējs ierobežojums.

118 Tomēr, citējot 2012. gada 14. februāra spriedumu *Flachglas Torgau* (C-204/09, EU:C:2012:71, 60. un 61. punkts), kā arī 2013. gada 24. oktobra spriedumu Komisija/Spānija (C-151/12, EU:C:2013:690, 27. un 28. punkts), šī dalībvalsts apgalvo, ka saskaņā ar LESD 288. panta trešo daļu, transponējot direktīvu, dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība, izvēloties līdzekļus un metodes tās īstenošanas nodrošināšanai. Līdz ar to direktīvas transponēšanai katrā dalībvalstī nav obligāti jāpieņem leģislatīvi akti.

119 Šajā ziņā Bulgārijas Republika apgalvo, ka ar *ZBR* 12., 19., 27., 29., 30. un 118. pantu ir transponēts Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkts.

120 Šī likuma 12. pantā esot noteiktas prasības, kurām jāatbilst rīkojumiem par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu. Tādējādi kopš attiecīgās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas noteikšanas brīža esot ieviesti aizsardzības pasākumi.

121 Minētā likuma 19. pantā paredzēti pasākumi, kuru mērķis ir aizsargāt Kopienas nozīmes teritorijas pirms to noteikšanas par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām. Aizliegumus vai ierobežojumus pirms šādas teritorijas noteikšanas var noteikt arī tad, ja pastāv kaitējuma risks attiecīgajai teritorijai. Minētie aizliegumi un ierobežojumi esot aizsardzības pasākumi Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkta izpratnē.

122 Bulgārijas Republika piebilst, ka saskaņā ar *ZBR* 27. pantu apsaimniekošanas plāni var tikt izstrādāti īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un ka šī likuma 29. pantā ir paredzēti apsaimniekošanas plānos iekļaujamie pasākumi.

123 Kā izrietot no *ZBR* 30. panta, teritorijas plānošanas plānos, reģionālajos meža attīstības plānos, meža plānos un programmās, valsts un reģionālajās programmās, kas izstrādātas saskaņā ar citiem likumiem, jāievēro rīkojumi, ar kuriem nosaka īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, un apsaimniekošanas plānos paredzētie pasākumi.

124 Saskaņā ar *ZBR* 118. panta 1. punkta 2. apakšpunktu aizsardzības pasākumi, uz kuriem attiecas Dzīvotņu direktīva, būtu jānorāda visos attiecīgās nozares plānos, projektos, programmās, politikās un stratēģijās.

125 Tādējādi Bulgārijas tiesiskajā regulējumā esot paredzēti ne vien juridiski instrumenti, kas nodrošina aizsargājamo teritoriju aizsardzību *Natura 2000* ietvaros, bet arī skaidri noteikumi, kuri kompetentajām iestādēm uzliek pienākumu piemērot minētos instrumentus Dzīvotņu direktīvā paredzētajos gadījumos un atbilstoši tajā noteiktajiem kritērijiem.

126 Attiecībā uz aktīvajiem aizsardzības pasākumiem Bulgārijas Republika atsaucas uz *ZBR* 115. panta 1. punkta 9. apakšpunktu, saskaņā ar kuru vides un ūdeņu ministram jāizstrādā un jāīsteno mehānismi, lai veicinātu īpašnieku vai lietotāju, nevalstisko organizāciju, asociāciju un citu darbību bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, uzturēšanā un atjaunošanā. Turklāt šī dalībvalsts sniedz šādu pasākumu, kas pieņemti, piemērojot Bulgārijas tiesisko regulējumu, piemērus.

127 Replikas rakstā Komisija apgalvo, ka *ZBR* 12. un 19. pants attiecas tikai uz noteiktiem aizsardzības pasākumu veidiem, proti, aizliegumiem un ierobežojumiem, nevis proaktīviem aizsardzības pasākumiem. *ZBR* 27. un 29. pantā esot paredzēta tikai iespēja izstrādāt apsaimniekošanas plānus, nevis obligāta aizsardzības pasākumu ieviešana visām Kopienā nozīmīgām teritorijām. Ar *ZBR* 30. pantu un 118. panta 1. punktu esot ieviestas dažas prasības noteiktiem plānu un programmu veidiem, ar kuriem netiek īstenoti *Natura 2000* uzliktie pienākumi, bet šīs prasības neietverot visaptverošu aizsardzības pasākumu kopumu visām *Natura 2000* ietvaros aizsargātajām teritorijām.

128 *ZBR* 115. un 118. pantā, kā arī 119. panta 1. punktā, uz kuriem Bulgārijas Republika atsaucas savā iebildumu rakstā, esot noteiktas dažādu struktūru pilnvaras saistībā ar bioloģiskās daudzveidības politiku, bet tajos neesot paredzēta ne nepieciešamo aizsardzības pasākumu noteikšana, ne to piemērošana visās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

129 Atbildes rakstā uz repliku Bulgārijas Republika atbild, ka Bulgārijas tiesību sistēmā administratīvo iestāžu autonomijā ietilpst izvēlēties vispiemērotākos līdzekļus tiesisko pienākumu īstenošanai.

130 Šī dalībvalsts atsaucas arī uz Tiesas judikatūru, it īpaši 2014. gada 3. aprīļa spriedumu *Cascina Tre Pini* (C-301/12, EU:C:2014:214, 40.–41. punkts), saskaņā ar kuru direktīvas tām dalībvalstīm, kam tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu iestādēm noteikt to īstenošanas formas un metodes.

131 Saskaņā ar *ZBR* noteikumiem rīkojumu par šī likuma 12. pantā minēto īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu pieņemšana esot nevis kompetento administratīvo iestāžu tiesības, bet gan pienākums attiecībā uz visām šīm teritorijām. Šīm iestādēm savos rīkojumos esot arī jānorāda attiecīgās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas aizsardzības priekšmets un mērķi, kā arī šiem mērķiem pretrunā esošu darbību aizliegumi vai ierobežojumi.

132 Papildus teritorijas plānošanas plāniem, meža teritoriju attīstības reģionālajiem plāniem un mežsaimniecības nozares plāniem un programmām *ZBR* 30. panta 1. punktā esot paredzēts, ka visām valsts un reģionālajām programmām, kas izstrādātas saskaņā ar citiem likumiem, nevis ar *ZBR*, jāatbilst rīkojumiem par īpaši aizsargājamo dabas teritoriju noteikšanu, kā arī to iespējamiem grozījumiem.

133 Bulgārijas Republika piebilst, ka *ZBR* 35. pantā ir paredzēta noteiktu pasākumu noteikšana sugu aizsardzībai un tajā ir īpaši noteikts, ka savvaļas augu, dzīvnieku un sēņu sugas savā dabiskajā vidē tostarp aizsargā to dzīvotņu aizsardzība valsts ekoloģiskajā tīklā, nosakot sugām aizsardzības vai izmantošanas režīmu, saglabājot vai atjaunojot dzīvotnes apstākļus atbilstoši attiecīgo sugu ekoloģiskajām prasībām.

134 Visbeidzot – valsts tiesiskais regulējums ūdens resursu jomā paredzot obligātu pasākumu ieviešanu, lai sasniegtu Kopienā nozīmīgu teritoriju aizsardzības mērķus. Kā izrietot no šī tiesiskā regulējuma, upju baseinu apsaimniekošanas plānos jāparedz pasākumi, kas ļautu sasniegt šādu teritoriju aizsardzības mērķus, pamatojoties uz minētajā tiesiskajā regulējumā paredzētajām analīzēm. Šie pasākumi neaprobežojoties tikai ar darbības aizliegumiem vai ierobežojumiem.

2. Tiesas vērtējums

135 Saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktu katrai īpaši aizsargājamai dabas teritorijai dalībvalstīm jānosaka nepieciešamie aizsardzības pasākumi, kas atbilst šajā teritorijā sastopamo šīs direktīvas I pielikuma dabisko dzīvotņu veidu un minētās direktīvas II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 143. punkts un tajā minētā judikatūra).

136 Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktā paredzētie aizsardzības pasākumi principā nevar būt tikai pasākumi, kuru mērķis ir novērst cilvēka radītus ārējus aizskārumus un traucējumus, un tiem vajadzības gadījumā būtu jāietver labvēlīgi proaktīvi pasākumi teritorijas labvēlīga aizsardzības statusa saglabāšanai vai atjaunošanai (spriedums, 2023. gada 29. jūnijs, Komisija/Īrija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-444/21, EU:C:2023:524, 150. punkts).

137 Attiecībā uz valsts tiesisko regulējumu, kas nepieciešams, lai nodrošinātu šo pienākumu īstenošanu, jāatgādina, ka Dzīvotņu direktīvas noteikumi jāīsteno ar neapstrīdamu saistošu spēku, ievērojot nepieciešamo specifiskumu, precizitāti un skaidrību, lai izpildītu tiesiskās drošības prasību (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 21. septembris, Komisija/Vācija (Īpaši aizsargājamu dabas teritoriju aizsardzība), C-116/22, EU:C:2023:687, 32. punkts un tajā minētā judikatūra).

138 Šajā gadījumā Bulgārijas Republika ar iebildumu rakstu ir iesniegusi vairākus konkrētus saistošus noteikumus, kuros ir paredzēts, ka Bulgārijas iestādes nosaka aizsardzības pasākumus, it īpaši aktīvus saglabāšanas pasākumus.

139 Replikas rakstā Komisija apgalvoja, ka minētajās Bulgārijas tiesību normās neesot paredzēts pienākums veikt vajadzīgos aizsardzības pasākumus visās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

140 Šajā ziņā jākonstatē, ka Komisijas argumentācija ir balstīta uz to, ka ir sajaukta pietiekama tiesiskā regulējuma neesamība dalībvalstī, kas saskaņā ar šī sprieduma 137. punktā minēto judikatūru ļautu pieņemt atbilstošus aizsardzības pasākumus, no vienas puses, un minēto pasākumu nenoteikšana attiecībā uz visām īpaši aizsargājamām teritorijām, no otras puses.

141 Attiecībā uz pirmo no šiem aspektiem jānorāda, ka, ņemot vērā Bulgārijas Republikas sniegto informāciju, it īpaši tādu valsts tiesību normu piemērus, kurās Bulgārijas iestādēm ir paredzēts pienākums noteikt aizsardzības pasākumus, tostarp proaktīvus pasākumus, Komisija nav juridiski pietiekami pierādījusi, ka Bulgārijas tiesiskais regulējums neļauj nodrošināt efektīvu šīs dalībvalsts pienākumu izpildi saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punktu.

142 Attiecībā uz otro no šiem aspektiem jākonstatē, ka tas jau ir bijis trešā iebilduma priekšmets, saistībā ar kuru Komisija neapgalvo, ka Bulgārijas Republika nav noteikusi aizsardzības pasākumus attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām, proti, konkrētajām teritorijām, uz kurām attiecas tās pirmais iebildums.

143 Tādēļ ceturtais iebildums ir jānoraida.

144 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, jākonstatē, ka Bulgārijas Republika nav izpildījusi Dzīvotņu direktīvas 4. panta 4. punktā paredzētos pienākumus, cik vien iespējams īsā laikā, bet ne vēlāk kā sešos gados, nenoteikdama par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām 194 no 229 attiecīgajām Kopienā nozīmīgām teritorijām.

145 Prasību pārējā daļā noraidīt.

Par tiesāšanās izdevumiem

146 Saskaņā ar Reglamenta 138. panta 3. punktu, ja lietas dalībniekiem spriedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši.

147 Tā kā šajā lietā Komisijai un Bulgārijas Republikai spriedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, tās katra savus tiesāšanās izdevumus sedz pati.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (septītā palāta) nospriež:

1) **Cik vien iespējams īsā laikā, bet ne vēlāk kā sešos gados nenoteikdama par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām 194 no 229 Kopienā nozīmīgām teritorijām, kuras iekļautas ar Komisijas Lēmumu 2009/91/EK (2008. gada 12. decembris), ar ko atbilstīgi Padomes Direktīvai 92/43/EEK pieņem otro atjaunināto Kopienas nozīmes teritoriju sarakstu alpīnajam bioģeogrāfiskajam reģionam, Komisijas Lēmumu 2009/92/EK (2008. gada 12. decembris), ar ko atbilstīgi Padomes Direktīvai 92/43/EEK pieņem Kopienas nozīmes teritoriju sākotnējo sarakstu Melnās jūras bioģeogrāfiskajam reģionam, Komisijas Lēmumu 2009/93/EK (2008. gada 12. decembris), ar ko atbilstīgi Padomes Direktīvai 92/43/EEK pieņem Kopienas nozīmes teritoriju otro atjaunināto sarakstu kontinentālajam bioģeogrāfiskajam reģionam, kā arī ar Komisijas Īstenošanas lēmumu 2013/23/ES (2012. gada 16. novembris), ar kuru pieņem Kopienas nozīmes teritoriju sesto atjaunināto sarakstu kontinentālajam bioģeogrāfiskajam reģionam izveidotajos sarakstos, Bulgārijas Republika nav izpildījusi Padomes Direktīvas 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību, kurā grozījumi izdarīti ar Padomes 2013. gada 13. maija Direktīvu 2013/17/ES, 4. panta 4. punktā paredzētos pienākumus.**

2) **Prasību pārējā daļā noraidīt.**

3) **Eiropas Komisija un Bulgārijas Republika savus tiesāšanās izdevumus sedz pašas.**

[Paraksti]